

8. Олійник П.М. *Форми і методи активного навчання // Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі. Навч. посіб./ за ред. С.У.Гончаренка, П.М.Олійника. – К.:Вища школа, 2003. – С.124-135.*
9. Павлюх В.В. *Особливості дослідження професійної ідентичності у майбутніх практичних психологів / В.В. Павлюх // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського Національного університету ім. І. Огієнка. – 2009. – №11.*
10. Пежемская Ю.С. *Развивающий диалог как метод проблемного обучения и практика его применения в вузе / Ю.С. Пежемская // Психология в вузе. – Москва-Обнинск, 2009. – №1. – С. 30-52.*
11. Пов'якель Н.І. *Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів : автореф. дис. д-ра психол. наук : 19.00.07 / Н.І. Пов'якель ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2004. — 40 с.*
Стаття надійшла до редакції 15.03.2010 р.

В. В. Ревенко
викладач Криворізького ДПУ

ІНТЕРАКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ОДНА З УМОВ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВНЗ

В статті зроблена спроба охарактеризувати сутність і види інтерактивної взаємодії у вузі, його механізми.

Ключові слова: інтерактивна взаємодія, суб'єкти інтерактивної взаємодії, види інтерактивної взаємодії, співнавчання, взаємонавчання.

В статье сделана попытка охарактеризовать суть и виды интерактивного взаимодействия в вузе, его механизмы.

Ключевые слова: интерактивное взаимодействие, виды интерактивных взаимодействий, субъекты интерактивного взаимодействия, совместное обучение, взаимообучение.

In the article the author makes the attempt to substantiate the essence of interaction, its kinds and mechanisms.

Key words: interaction, kinds of interaction, parties of interaction, mutual education, co-education.

Останнім часом, у зв'язку з модернізацією вищої освіти, актуальним є питання формування майбутнього фахівця як активної, самостійної, творчої особистості. Постійним є пошук нових підходів до організації навчання, метою яких є перетворення студента з об'єкта в суб'єкт навчальної процесу, демократизація відносин в системі „викладач-студент”. Одним з таких підходів є забезпечення педагогічної взаємодії, співробітництва, партнерства між суб'єктами навчальної діяльності. Реалізації цього підходу якнайкраще сприяють інтерактивні технології, що зараз поступово впроваджуються в навчальний процес вищих навчальних закладів всіх рівнів.

Практика організації педагогічної взаємодії свідчить про наявність

таких проблем, як відсутність її системного характеру, обмеженість форм, недосконалість методичного інструментарію. Це пов'язано у першу чергу з тим, що викладачі звикли до викладу студентам навчальної інформації без залучення останніх до активної діяльності. Тому впровадження інтерактивних технологій навчання відбувається з певними труднощами, оскільки педагоги володіють знаннями про механізми суб'єкт – суб'єктної взаємодії лише частково.

Аналіз останніх досліджень. На необхідності здійснення педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі наголошують Ш.О.Амонашвілі, Ю.К.Бабанський, В.А.Кан-Калік, Л.В.Кондрашова, С.О.Смирнов та інші. Аналіз наукових доробок С.С.Кашлева, О.В.Коротаяєвої, Л.Д.Павлової, О.І.Пометун свідчить про те, що інтерактивна взаємодія є специфічним типом педагогічної взаємодії.

Метою нашої статті є спроба розкрити сутність різних видів інтерактивної взаємодії учасників навчально-виховного процесу у вищій школі та механізму їх співпраці, співтворчості.

Виклад основного матеріалу. У педагогічному енциклопедичному словнику Б.М.Бім-Бада педагогічна взаємодія визначається як процес, що виникає між вихователем та вихованцем під час навчально-виховної роботи та спрямований на розвиток особистості останнього [5, с.48].

Л.В.Кондрашова розуміє педагогічну взаємодію як обмін інформацією, пізнання особистості, організацію творчої діяльності та побудову взаємовідносин за допомогою різних комунікативних засобів, направленості педагогічного впливу та відповідної реакції тих, хто навчається [2, с. 48]. Автор виокремлює такі принципи педагогічної взаємодії: активність педагогічного спілкування; розширення об'єму та видів спілкування; інтенсивність спілкування; психологічний комфорт, що забезпечує саморозкриття особистості; створення індивідуальної програми спілкування з тим, хто навчається; педагогічне співробітництво й співтворчість в системі „викладач-студент” [2, с. 45].

С.С.Кашлев, Л.Д.Павлова, О.І.Пометун, говорять про інтерактивну взаємодію як специфічний тип педагогічної взаємодії, що характеризується високим ступенем інтенсивної міжсуб'єктної комунікації її учасників. Інтерактивна взаємодія має багатоплановий характер та проявляється як взаємодія педагога зі студентом у системі „викладач-студент” та взаємодія студентів між собою. У сучасній педагогічній літературі інтерактивна взаємодія розглядається як „суб'єкт-суб'єктне комунікативне поле, організоване в освітньому просторі школи, що стимулює потреби його учасників у типів навчання і самореалізації здібностей та можливостей” [3, с. 5], або „...безпосередня цілеспрямована міжособистісна комунікація учасників педагогічного процесу” [1].

На думку С.С. Кашлева, інтерактивна взаємодія характеризується такими особливостями: просторовою та часовою типів навчання учасників,

що створює можливості для особистого контакту між ними; наявністю спільної мети; плануванням, контролем, корекцією й координацією дій, розподілом єдиного процесу співробітництва між його учасниками; виникненням міжособистісних відносин [1].

Серед провідних ознак інтерактивної взаємодії С.С.Кашлев виокремлює полілог, діалог, мисленнєву діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свободу вибору, створення ситуації успіху, позитивність й оптимістичність оцінювання, рефлексію[1]. Полілог надає можливість кожному учаснику педагогічного процесу мати свою точку зору з будь-якої проблеми та висловлювати її. Діалог передбачає сприйняття учасниками педагогічного процесу себе як рівних партнерів, суб'єктів взаємодії. Мисленнєва діяльність здійснюється у процесі виконання різноманітних розумових операцій, таких як аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, порівняння під час індивідуальної, парної та колективно-групової роботи. Організація смислотворчості передбачає інтелектуальну творчу діяльність викладача та студентів, спрямовану на створення ними нового смислу через представлення своїх індивідуальних смислів та обмін ними. Свобода вибору проявляється в усвідомленому регулюванні та активізації поведінки та діяльності суб'єктів навчання, їх взаємодії, що сприяє оптимальному розвитку, саморозвитку. Створення ситуації успіху – це цілеспрямоване створення педагогом комплексу зовнішніх умов отримання учасниками педагогічної взаємодії задоволення, радості, позитивних емоцій від навчання. Обов'язковою умовою інтерактивної взаємодії є рефлексія суб'єктів навчання, тобто процес та результат фіксування ними свого розвитку, саморозвитку.

Практика організації навчання у вузі свідчить про те, що найбільш ефективними є такі види взаємовідносин між суб'єктами навчального процесу, як „викладач-студент(и)”, „студент-студент”, „студент-мікрогрупа”, „студент-академгрупа”. Зупинимось на характеристиці кожного з видів взаємовідносин.

Для взаємодії „*викладач-студент(и)*” характерна парна та колективно-групова форми організації навчання. Її відрізняє двонаправлений рівноправний зв'язок між суб'єктами навчального процесу. Контакт між педагогом та студентом(ами) є безпосереднім. У центрі уваги викладача – особистість студента, його унікальність. Роль педагога полягає у створенні умов для активного навчання студентів, комфортних психологічних умов, що надають можливість студенту подолати негативні емоції (непевненість, самотність, страх). Викладач стимулює студента(ів) до активної, самостійної діяльності. Результатом взаємодії „*викладач-студент(и)*” є зростання інтересу останніх до самоосвіти, саморозвитку.

Для взаємодії „*студент-студент*” характерна парна форма організації навчання. Студенти (суб'єкти навчання) знаходяться в режимі

діалогу, тому цьому виду взаємодії властивий високий рівень їх активності, інтенсивний обмін думками. Результатом взаємодії є активізація навчально-пізнавальної діяльності, розвиток навичок співробітництва. Контроль викладача за діяльністю студентів є опосередкованим, оскільки він тільки спрямовує, корегує хід роботи.

Студент-студенти. Цей вид взаємодії існує за кооперативної або колективно-групової форми організації навчання. Під час взаємодії студенти працюють над спільним завданням, і кожен з тих, хто навчається, робить свій внесок у його розв'язання. Стосунки між студентами набувають характеру взаємодопомоги, співпраці, що сприяє отриманню соціального досвіду. Результатом взаємодії в системі студент-студенти(мікрогрупа) є розвиток особистісних якостей студентів, творчих здібностей. Викладач керує діяльністю студентів опосередковано, обмежуючись певними інструкціями.

Студент-академгрупа. Даний вид взаємодії „... є потенційною зоною саморозвитку студентів, яка стимулює внутрішню активність тих, хто навчається”[7, с. 39].

Таким чином, ми бачимо, що кожен з видів описаних нами взаємодій має свій власний навчальний та розвивальний потенціал. Ми поділяємо точку зору С.О.Смирнова, який вважає, що педагогічна взаємодія має функціонально-ролеву та особистісну сторони. Функціонально-ролева сторона спрямована на перетворення когнітивної сфери того, хто навчається, а особистісна сторона більш орієнтована на мотиваційно-смыслову сферу[4].

Способом реалізації інтерактивної взаємодії є співробітництво між її суб'єктами. Головною метою навчання у співробітництві є навчання разом. Тому, розглядаючи процес інтерактивного навчання як організацію взаємодії між його суб'єктами, можна говорити про їх взаємонавчання та співнавчання. Л.В.Кондрашова, розглядаючи сутність навчання у вузі, розуміє під ним спеціально організовану взаємодію викладача та студентів, що передбачає педагогічний вплив та позитивну реакцію студентів у відповідь, результатом якого є формування творчої особистості з активною професійною позицією та індивідуальним стилем діяльності [2, с. 21]. Спираючись на наведене визначення та на специфіку різних видів інтерактивної взаємодії, про які йшлося раніше, ми розуміємо співнавчання як спеціально організовану інтерактивну взаємодію в системах „студент-студент”, „студент-мінігрупа”, „студент-академгрупа”, що передбачає взаємний зворотній зв'язок між її суб'єктами та спрямована на активізацію пізнавальної діяльності останніх, створення комфортних умов для їх всебічного розвитку. Взаємонавчання – це спеціально організована інтерактивна взаємодія в системі „викладач-студент(и)”, „студент-студент”, „студент-мінігрупа”, „студент-академгрупа”, що передбачає взаємний зворотній зв'язок між її суб'єктами та спрямована на активізацію пізнавальної діяльності останніх, створення комфортних умов

для їх всебічного розвитку. В процесі взаємонавчання викладач спонукає студентів до активної пізнавальної діяльності, самоосвіти, саморозвитку. В свою чергу, взаємодія із студентами сприяє вдосконаленню професійної майстерності педагога.

Таким чином, організація процесу навчання у вищому навчальному закладі на основі інтерактивної взаємодії в системі відносин „викладач-студент(и)”, „студент-студент”, „студент-мінігрупа”, „студент-академгрупа” спрямована на формування особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців, створення умов для реалізації їх творчого потенціалу, моделювання майбутньої професійної діяльності.

Література

12. Кашлев С.С. Педагогические условия развития субъектности студента в педагогическом процессе вуза/ С. С. Кашлев // Университетское образование: от эффективного преподавания к эффективному обучению: материалы второй республиканской научно-практической конференции (Минск, 1-3 марта 2001г.). – Мн.: Профилей, 2002. – С.95-101.
13. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие / Лидия Валентиновна Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, ИВИ, 2000. – 170с.
14. Павлова Л.Д. Методологічні підходи до проблеми інтерактивної педагогічної взаємодії / Л.Д.Павлова // Управління школою. – 2006. – №13(33). – с.2-14.
15. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: Учеб. для студ. высш.и сред. учеб. заведений / [С.А. Смирнов, И.Б. Котова, Е.Н. Шиянов и др.]; под ред. С.А. Смирнова. – [3-е изд.]. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 512с.
16. Педагогический энциклопедический словарь / [сост. Бим-Бад Б.М.].- М.: Большая российская энциклопедия, 2003. – 528с.
17. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання / Олена Пометун. – К. : Шк.світ, 2007. – 112с.
18. Самарханова Э.К. Система взаимодействия педагога и студентов в учебном процессе как главное условие формирования единого познавательного пространства / Э.К.Самарханова // Вестник ОГУ. – 2006. – №2. – С. 38-41.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2010 р.

О. А. Столярчук

*викладач Київського університету ім. Б.Гринченка,
м. Київ*

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КРИЗ ФАХОВОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У роботі виокремлено зміст криз фахового навчання майбутніх учителів, проаналізовано результати практичного дослідження динаміки цих криз.

Ключові слова: професійно спрямоване навчання, криза фахового навчання.

В работе выделено содержание кризисов профессионального обучения будущих учителей, проанализированы результаты практического исследования динамики этих